

עליו כ' ע"ג

The Name of the Parsha

The words, "Then Yehudah approached (Vayigash) him," describe an occurrence which took place in three different worlds:

a.) The perceived reality—Yehudah was approaching the viceroy of Egypt, who was capable of deciding the future of Yehudah and his entire family.

b.) The reality—that the viceroy of Egypt was none other than Yosef, Yehudah's brother.

c.) The mystical reality—Yehudah approaching Yosef represents a Jew approaching God in prayer (Be'er Sheva Rabah 93:6; Ohr Hatorah, Vayigash 349a).

There is a principle that all the interpretations to any given verse are connected. In our case, the perceived reality is that the Jewish people are in exile and are subjugated to the gentile nations. In truth, however, the Jewish people are impervious to exile and they have the ability to rise above it—rather like the "reality" in our Parsha that Yosef, a Jew, was the ruler of Egypt.

How does a Jew muster the strength and the courage to lift himself from the perceived reality to reality? The answer is: via the mystical reality.

In our case, when a Jew approaches God in prayer, he reveals his inner bond with the Almighty, which gives him the ability to rise above the challenges of exile—and to succeed.

(Based on Sichas Shabbos Parshas Vayigash 5751)

1) Outnick

2)

חיון גמ' בשואה

ושמעתי הטעם ממורי ורבי הגר"ל בלאך
 צוק"ל שמזה רואים גודל ענין קבלת
 האחריות, שעל ידי שזכור יהודה שקיבל עליו
 האחריות להחזיר בנימין לאביו כאמור (פסוק
 לב) "כי עבדך ערב את הנער" נתחדש בלבבו
 אומץ רוח וכוחות חדשים שלא היו בו מקודם,
 ואז פתח כנגד יוסף בדברים הקשים כגידוכ.
 ודון מינה לענין קבלת עול המצוות, שבזכות
 כך "הקבלה" מתחדשים להאדם כוחות שלא
 היו לו מקודם להפק זממו ולקיים מה שקיבל
 על עצמו.

(מדויח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי
 אדוני וגו'.
 וברש"י שדבר אליו קשות. הנה כל הלומד
 פרשה זו יתמה הרי מקודם אמר יהודה (מקץ
 מד, טז) "מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה
 נצטדק וגוי הננו עבדים וגו'" שדיבר בהכנעה
 ובשפלות רוח ומה זה ועל מה זה שפתאום
 אזר כגבור חלציו והכין את עצמו למלחמה
 עם יוסף.

3)

ל' יכונם

ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו (מה ג). וברש"י: מפני
 הכושה. ענין הכושה כאן צריך ביאור, כי הרי עד כאן הלא לא נכלמו, בכל
 הדין שנה מאז סכד את יוסף הרי לא נתגיישו איש מפני אחיו, וגם לא בשעה
 שמכרוהו כי הרי כן סברו, וימשש ששטתה, ומה לגושה במיוחד בשעה זו?
 אלא כי ענין הכושה אינה מה שאנו רגילים לחשוב כמו אחי המתגייש מפני
 השני הרואה אותו בקלוקולו, לא כבושה הזאת תומה על השוגטים שבמי ית-
 אלהים הבוה, ובגוי עלין כולם, ולא כאדם תדמו אותם כלל, אלא ענין הכושה
 היא מדה קדושה מכל המדות הקדושות אשר ממקור טהור יתלמן, השגתנו אף
 לא משיגה אותה, ובה הוכחנו זרע אברום אבינו, כי גיישנו הם בעצמותם,
 מדת הכושה כלל, ובעצם היא האדם המתגייש מפני עצמו בראותו את חסרונותיו
 שלב, ואף אם זולתו לא ידע כלל, והוא מאמר הנביא (ירמ' לא, יח) בושתי
 וגם בכלמתי כי בשאתי זרפת בעמי, הוא הכושאם והוא המתגייש עליהם ואין
 זולתו יודע על מה, והמתבזה מעיף הרואה אותו, לא בשם בושח כלל תקרא זאת,
 כי אם בשם בויין תקראנה, ובוין וכבתי אמנם כן כי הם התלחין בדעות וראית
 האולת, אורת לגמרי ממת הכושה.

בבוא בנין עמו מאמרם ו"ל (בויכות יג) כל העושה דבר עבירה ומתגייש
 בו מחולין לו על כל עוונותיו וכי אלא מוכח וכי ויאמר שאול צר לי מאח' וכי
 ולא עבני עוד גם ביד הנריאים וגם בתלומות וכו' ואלו אהיה ותומים לא הזכיר
 כי נתגייש להזכירו משי שהרג רוב עיר הנהיגים, ויאמר לו שמואל מחר אתה
 יורדי עמי, יושם ידו יתן עמי, ויחזיקו שמהם לו מן שמיא, כי אום כזה
 שהנהו בעלין המזויגה נאצל וטוהר מדת הכושה אשר למעלה ממושגנה להחית
 מתגייש בושא, אדם כזה ודאי עמי במחיצתי, מעל כל חטא, וכל עוונותיו
 ודאי מחולין, בושח כזאת היא מהזויגות הזי גרמות בתשובה.

וזהו אשר אמר ו"ל במדרש (בריו צג, י) אבא כהן ברזילא אמר אוי לנו
 מימם הדין אוי לנו מימם התוכחה וכי יוסף קסנן של שבטים היה ולא היו יכולים
 לעמוד בתוכחתו, ה"ל ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא
 הקביה ויוכיח כל אחי ואחי לפי מה שהוא שנאמר (תהלים נ) אוכיחך ואעזיבה
 לעיניך על אחת כמה וכמה. הנה העמידו כאן חז"ל את יום הדין, דהיינו העונש
 על חטאינו, שהוא איום ונורא מי יכילנו, וקו אחד עם יום התוכחה, דהיינו

1)

התוכחה על זמאית, וכי שניתם שקולים וזמא אלא שענין התוכחה הלא הוא
בירור הדברים שמראים לאדם במו עיניו את טלוח מעשיו ואי-צדקותם בכל וכל,
היפך "כל זרך איש ישו בעיניו" (משלי כא, ב) אשר עד כה, לעתיד לבא יערוך
הקב"ה לפני כל אחד ואחד את כל מעשיו הרבים בכל ערותם וגילויים, האמתת
אמיתתם לפי מה שזמא בכל שמלותם ופסגנותם, ואיד שכל ימי חייו בלה
בהבליט ושטויות, וזה מתוך גילוי זה לזה, בהכרתו זו לזו, יוכסה בבושה עניו,
ויסורי הבושה כל כך גדולתו ונוראים באין טבל למו, עד אביון ומות ממש, גם
לא פחות מגופן של עונשי הזמא ביום הדין העתיד.

אחז יוסף בעת מכור אהנו הלא סבור כי הצדק אתם בכל פרט ופרט, וי
בצדק משפטם, ואזיט כשגור עליונו כל דברי יוסף ועלילותיו, מתורר להם

11 מקצת קלקול, והכירו ואמרו אבל אשמים אנחנו על אחינו על אשר ראינו צרות
נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, והתחרטו על פרט אהנו, אבל על עיקר המכירתו,
עדיין בדעתם עמוז, כי בצדק שפטו, וכי זך וישר פעלם, אולם עכשיו בהתודע
יוסף אליהם וראו במו עיניהם מעותם ונורא, כי לא בצדק שפטתה, וכי גזר
הסכמת ה' ורצונו ית' מכרו את אחיהם, את יוסף, כי הרי יוסף חי, והוא גם
מושל בגל ארץ מצרים, כל זה הגה זאת תוכחה יוסף קטנטן שבשבתים לאחיו
שבטי ידה, ובהתגלות כל זה לעניהם, או כסו פניהם בושה וכלימה, ממהות
האמת בקלקול מעשיהם, ועל זה הוא שורה להם היטב ויטב עד כי נבהלו מעניו,
איום ונורא.

(4)
שק

(5)

אזכור
תורה

ויבך על צוארי בנימן אחיו ובנימן בכה על צואריו (מה, יד)

1 על שני בתי מקדשות שיחרבו, רש"י. שגאל השפת אמת מה
השייכות לפה לבכות על חורבנות בתי המקדש. אלא, נראה מלשון
הפסוק ולא יכול יוסף להתאפק, שהיה עדיף שיתאפק עוד מעט, על
ידי כך היו יכולים לתקן עד הסוף ולא יצטרכו לעבור את הגלות
והחרובן, כי מעשי האבות היו תיקון לדורות, רק שלא היה בכוחם
לסבול יותר צער. לכן הרגיש יוסף מיד את ההפסד מזה, ובכה על
החורבנות שיהיו כתוצאה מכך.

11 צוארים רומז לבתי מקדשות, כמו שהצואר מקשר בין הראש שהוא
הרוחניות לגוף הגשמי, כן בית המקדש מקשר בין השי"ת שבשמים
לבני האדם אשר על הארץ. יוסף הצדיק, וכן בנימין הצדיק (יומא יב, א
וזה"ק ח"א קנג, ב), הם המקשרים בין הארץ לרקיע, כמ"ש בחגיגה (יב, ב)
העולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו, לפיכך זכו כי המשכן והמקדש
נבנו בחלקם, משכן שילה ובית המקדש, (שארית נתן לפסחים ה, א).

16 הסביר רבי יחזקאל מקוזמיר, כי כעת ראו עד כמה קשה עונשה
של שנאת חנם, וכמה עתידים עוד לסבול בעטייה של מידה רעה זו,
וכל החורבנות יהיו בסיבתה.

מאידך גיסא, לכן בכו כל אחד על אחיו, ועל המקדש שעתיד
להיות בחלקו ולהחרב, ללמד לדורות כי התיקון לחטא זה, הוא אהבת
חינם - להצטער ולכאוב בצער חברו כמו בצער שלו, כמו שכאן כל
אחד כאב יותר על כאב חברו.

21 לפני אמרו חז"ל כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מתורבות
ירושלים (ברכות ו, ב). כי הרי החתן והכלה שמחים בשמחתם, והאורח
שבא ומשמח, אין לו סיבה אישית לשמחה, אלא שמשתתף בשמחתם
מחמת אהבת חנם. דבר זה תיקון לחורבן, לכן, כאילו בנה אחת
מתורבות ירושלים.

(2)

(79) "העשרה שמכרוהו" - מספר "עשרה" צ"ב, כי לכאורה תשעה בלבד מכרוהו, כי בנימין באבנון לא היו בשעת המכירה. ראובן - כמפורש ברש"י לעיל לו. כט. ובנימין - כמפורש בב"ר עט, א, וכן במגילה יב, והובא ברש"י פסוק י"ב [בנימין אחי - לא היה במכירתו], וא"כ נותרו תשעה אחים בלבד שנשתתפו במכירה, וצ"ח לישב שגם ראובן נחשב כאחד שהשתתף במכירה, אף שבפועל לא היה נוכח שם בשעת המכירה. וראיה לדבר מהספרי ס"פ זאת הגבורה (דברים לג י"ב) המבאר שם "מפני מה זכה בנימין שתשרה שכונה בחלקו - שכל השבטים היו במכירתו של יוסף ובנימין לא היה במכירתו של יוסף". הר מבואר שכל השבטים [חוץ מבנימין] היו במכירתו של יוסף. (80) "ול בגבורות ה' פ"י ט"א": "זאע"ג שהם [השבטים] היו מכותים למכור אותו בשביל שנאתו, מכל מקום עיקר הפועל הזה שירד יעקב למצרים... ולפיכך שלח עשרה המורים... כי ע"י השבטים שהיו חמורים בענין המכירה - שעשו ולא ידעו מה עשו". (81) א"כ העשרה המורים מכותים כנגד ב' עיניו; (א) שאין לבעוט על האחים שמכרוהו, שעשו ולא ידעו מה שעשו. (ב) באמצעות המכירה הזו יהיו אוכלים כל טוב, ויהיו מנצלים את מצרים.

וקשיא לא לכתוב "כזאת" ולכתוב 'ולאביז' שלח עשרה חמורים וגו', ויראה לי שפירוש הכתוב "כזאת" - דווקא מנין הזה שלח עשרה חמורים ועשר אחונות, לא פחות ולא יותר, ולא היה זה המנין באקראי, אלא לענין סמכונו. וזה - שרצה יוסף במה ששלח "

ספר יוסף

אמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות" (מ"ה, כ"ה)

למרות שיעקב אבינו שמע את דברי בניו על כי יוסף עודנו חי, וגם ראה את העגלות והסימנים המיוחדים ששלח לו יוסף, בכל זאת אין ליבו שלם בהכרה שיוסף חי. הוא רוצה לראות את יוסף כמו עיניו כדי להאמין בכך.

הסנה שבגללה היה קשה כל כך ליעקב אבינו להאמין כי חי בנו נעוצה בעבר. אחר שנמכר יוסף, כאשר ראה יעקב את הכתונת מוכתמת בדם, קרע את שמלותיו (ל"ו, ל"ד) - "ויתאבל על בנו ימים רבים". התורה מספרת (שם, ל"ה): "ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו, וימאן להתנחם". מדוע כל בניו ובנותיו - אפילו הקטנים - קמו לנחמו? מסביר זאת הגאון המקובל רב אברהם אזולאי בעל ה"חסד לאברהם" בשם תלמיד האר"י הקדוש. יעקב אבינו הצטער מאוד, שהרי "סימן זה היה נסור מפי הגבורה: אם לא ימות אחד מבניי מובטח אני שאיני רואה גיהנם" (רש"י ל"ו, ל"ה) בשם מדרש אגדה. בפה יעקב שלא יזכה ל"מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים ל"א, כ'). אמרו לו בניו: סבא, הרי "כל המתקשה על מתו יותר מדאי - על מת אחר הוא בוכה" (מועד קטן ו"ך ע"ב; יורה דעה ס"י שצ"ד סע"א). חוס ורחם עלינו! לכן באו כל בניו ובנותיו, גדולים וקטנים, לנחמו. כדי למנוע מילדיו עגמת נפש, הסביר להם יעקב שאין הוא בוכה על המת, אלא על חיי העולם הבא שעלול הוא להפסיד.

חמורים וי' אתונות כדי שלא יכעס אביו על האחים העשרה שמכרוהו, וגם הראה לו כדי שירד אביו למצרים ואל ימאן מלרדת אליו, ורמו לו כי העשרה אחים היו כמו עשרה חמורים שנושאים משא גדול ואינם יודעים מה הם נושאים, כך היה מכירתם ועשיית הפעל שהורידו אותם מצרימה, שהטעין אותו עליהם הקב"ה לעשות מעשה זה להורידו למצרים, והם לא ידעו הפעל שהורידו אותו, ולפיכך "עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים", ורמו שעל ידי המכירה הזאת למצרים יהיו אוכלים כל טוב, ויהיו מנצלים את מצרים עד שלא ישאר דבר במצרים, וזהו שפרש"י למעלה (פסוק י"ט) "ואכלו את טוב ארץ מצרים" שעתידים ירלעשות את מצרים כמצולה שאין בה דגים, וכאן כתיב נמי "נושאים מטוב מצרים" "ועשר אתונות נושאים בר ולחם ומוזן", והרמו שבגבורה למצרים היה בשביל לפרנס ולכלכל אותם בשנת רעבון גם כן, וזהו שאמר (ר' פסוק) "כי האלהים שלחני לפליטה גדולה להיות עם רב". ולענין מכוון הראשון לקח חמורים, מפני שהענין הראשון יותר טוב ונכבד⁸³ שהוא לנצל את מצרים, והשני - לכלכל אותם בעת הרעבון⁸⁴, והחמור הוא הזכר, והוא חשוב יותר מן הנקבה שהוא האתון⁸⁵.

והנה עתה, כאשר מספרים לו הבנים (מ"ה, כ"ו): "עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים" - מתקשה יעקב להאמין להם. הרי עיקר דאגתו וצערו היה על חיי העולם הבא, על החיים הרוחניים. לא דאג יעקב על חיי העולם הזה, על החיים הגשמיים. ועכשיו, כאשר נודע לו שיוסף נמצא במצרים רבתה דאגתו: אכן, מבחינה גשמית התברר לו שיוסף חי; אך האם הוא עדיין חי מבחינה רוחנית? אם מושל הוא בכל ארץ מצרים, הייתכן שנשאר בו צלם יהדות? חיים גשמיים כאלו, שאין בהם טיפת רוחניות, משולים אצל יעקב למיתה.

לכן אמר (מ"ה, כ"ה): "אלכה ואראנו", וכדברי 'אור החיים' הקדוש (מ"ו, ל'): "על כן לא היתה שמחתו שלמה מספק זה, עד וירא אליו והכיר בו בפניו, כי הכרת הפנים תענה באיש. וכמו כן מצינו לצדיקים שלמים וכן רבים שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם, ומכל שכן יעקב אבינו שיכיר". יעקב רוצה לראות את יוסף כמו עיניו, כדי להבחין אם חי הוא מבחינה רוחנית, או שמא איבד את מדרגתו בהיותו במצרים. בשל דאגתו של יעקב למצבו הרוחני של יוסף, הוא שולח לפניו את יהודה: "וזאת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה", ומדרשו (בראשית רבה צ"ה, ג, תתומא ויגש י"א): "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". קשה היה ליעקב להאמין שיוסף הקים שם בית תלמוד.

אפילו כאשר כבר נפגש יעקב עם יוסף, עדיין ניקר בו הספק. יוסף, מציודו מתרגש מהמפגש. הוא קם השכם כדי להקביל את פני אביו, ובעצמו אוסר את מרכבתו, משום כבוד אבא. כאשר הם נפגשים, יוסף נופל על צווארי אביו ובוכה. אבל באותה שעה יעקב קורא קריאת שמע: כאשר אומר יעקב (דברים ו, ה'): "ואתבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", הוא מבקש לבחון את יוסף: האם אוהב הוא את ה' בכל לבבו, נפשו ומאודו?

רק כאשר נשלמה הבחינה, באמצעות קריאת שמע ובראיית תואר פני יוסף - נרגע יעקב. רק עכשיו הוא יודע, ש"רב עוד יוסף בני תי" - דהיינו: יש לו "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". ואם כך, הרי ש"אמותה הפעם אחרי ראותי פניך".

10

בוא וראה את מעלתו של יעקב! צער הפרדה מבנו האהוב היה קשה עליו ביותר, ובכל זאת אין הוא מוכן לחקור ולנשקן ולגלות את אהבת לבנו אליו בטרם ידע כי יוסף לא רק "משל בכל ארץ מצרים" (מ"ה, כ"ז), אלא גם מושל ביצרו, כנאמר (משלי ט"ז, ל"ב): "טוב ארך אפים מגבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר" (וראה עוד לראש ישיבת 'פורת יוסף', דודי הגר"י מדקה צ"ל, ב'קול יהודה', שפירש בדרך זו והרחיב).

ויוסף ישבת ידו על עינוך (מ"ו ד')

10

1) רגילים להבין לעון זה, שהבטיחו הקב"ה, כי כאשר ימות יוסף ידו על עינו לסוגרן. והנה לבד שהמליצה לעצמה אינה מובנת, אך גם קשה אשר בתוך דברי נחמה והבטחות נעימות, "כי לגוי גדול אשימך שם, ואנכי ארד עמך ואנכי אעלך גם עלה" - הנה בעצם דברי נחת ורצון אליה יזכור לו יום המיתה, ובעוד שאין זה מענינא כלל ואין חודעה זו נחוצה כאן כלל.

10
תוספת
פניכה

2) ולכן אולי אפשר להבין כונה אחרת בלשון מליצי זה, ובאה ידיעה זו בכונה מיוחדת השייכת לבואו למצרים וגם תכיל הבטחה טובה ונעימה. וזה באורה.

3) כי כידוע, השם "יד", לבד הוראתו העצמית, שטח הזרוע עם הכף, מורה עוד על תקיפות וגבורה, כמו יש לאל ידי (פ' ויצא, ל"א כ"ט, עין מש"כ שם) כתי ועם ידי (פ' עקב, ה' י"ז), יד החזקה ועוד הרבה. וכן השם "עין" לבד הוראתו העצמית, אבר הראי, מורה גם על רעיון ומחשבה, כמו והאר עינינו בתורתך, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך (תהלים קי"ט י"ח), שהכוונה האר וגל רעיוננו בתורתך. וזוהו הנאמר בפ' בראשית ותפקחנה עיני שניהם, כלומר, מחשבתם.

4) ויתבאר בזה מה שמסופר בברכות (ג"ח א') ברב ששת שנתו עיניו בצדוקי אחד ונעשה גל של עצמות, וזה מסופר בהמשך לזה שהי' או רב ששת סגי נהור, ולא נתבאר איך שייך הלשון ונתן עיניו בסג"ג. אך לפי המבואר, הכוונה נתן עיניו - רעיונו והרגשתו (ואולי בתפילה).

5) והנה ידוע ממדותיו של יעקב, כי בבואו אל מקום חדש, עיר או מדינה, הני שואף לתקן תקנות מה שמצא לשלום המקום וטובת יושביו, וכמבואר בפרשה וישלח (ל"ג י"ח) ויבא יעקב שלם ויהן את פני העיר. ואמרו על זה במס' שבת (ל"ג ב') עתיקן להם מטבע, שוקים ומרחצאות. ובדאי הי' רעיונו ותפצו זה גם עתה בבואו למצרים להנהיג שם מה שימצא לנכון להנהיג, אך ידע, כי אין בכוח עתה לזה, כי הן השנים שנות רעבון וגם הוא הולך להיות סמוך על שלחן בנו, וזה גורמים לאי-אפשרות תוצאות משאת נפשו - תקונים והנהגות, וכנגד זה היו כל אלה כחן של יוסף לתוציאם אל הפועל, להיותו שליט בארץ ולא יפלא ממנו כל זה. ונתן תשוב ודואג על זה, אם יקבל יוסף על עצמו טורח זה, וכדומה ספקות בתוצאות ענין כזה.

6) ועל זה הבטיחו ה', כי לא ידאג לעכובים מניעות לתוצאת רעיונו ותפצו זה, יען כי יוסף ישית ידו, כלומר, כחו ותקפו, על רעיונו - של יעקב, לתוציאם לאור.

7) ולפי זה היתה הבטחה זו מעין הקדמות, מרגיעות ונעימות לב. והנה אחרי שבאנו למכוון זה בהשמות יד ועין אפשר לפרש בפשיטות שפיון לומר לו, כי אל יהוש אולי יתנהג יוסף בהנהגה חפשית כדרך מלכים ושרים מרוב טובה וגדולה - והבטיח לו, כי ישית ידו, כלומר, ישלוט בכח מלכותו כפי הרעיון שלך. והבותר יבחר בהבאורים.

שלימות המעשה (ב)

10
שואף
תוספת
פניכה

8) ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו וגו' (בראשית מו כט), ופירש"י: "וירא אליו - יוסף נראה אל אביו", וצריך ביאור בכונת דברי רש"י אלו. ובאמת לכאורה "וירא אליו" נראה כמקרא מיותר, כי כשנפל על צואריו בידוע שנתראו יחדיו, וכבר עמד בזה הרמב"ן שם. והנה, כשנתבונן בענין זה נראה כי ודאי עז היה רצונו של יוסף לראות את אביו לאחר שלא ראהו זמן כה רב, וכשם שאהבו אביו אהבה יתירה, ככתוב:

4

1 "וישראל אהב את יוסף מכל בניו" (בראשית לו ג), כן אהבו יוסף, וכמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ומה גם שיעקב היה רבו המובהק, וכמ"ש ברש"י (שם): "כל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר ליוסף", וודאי עז היה רצונו לראות את אביו. אמנם מלבד זה היה לו רצון נוסף, כי בודאי ידע יוסף את גודל צערו ואבלו של אביו על הפרידה הארוכה שהיתה ביניהם, כי ידע שהוא הבן האהוב על אביו, והבין ג"כ עד כמה תהיה גדולה שמחת אביו וקורת רוחו כשיראה אותו. ובאמת, מקרא מפורש מעיד על גודל השמחה שהיתה ליעקב בראותו את יוסף: "ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך" (בראשית מו ל), וכן אמר יעקב אחרי שבשרוהו בניו אודות יוסף שהינו חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים: "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות" (בראשית מה כח), רואים אנו מזה כמה גדולה היתה שאיפתו של יעקב לראות את בנו.

2 ונראה שזו כוונת הכתוב "וירא אליו" ופירש"י "יוסף נראה אל אביו", להעיד בזה כי על אף שהיה רצונו עז לראות את אביו, והיה זה רצון כשר בתכלית, מ"מ כבש את רצונו, וכשעלה לקראת אביו לא היה בלבו אלא רצון אחד - להראות אל אביו, והיינו ע"מ שאביו יראהו ותהיה לו שמחה וקורת רוח בראותו אותו, זו היתה מטרתו היחידה, ולא היתה מעורבת במעשה זה שום כוונה למלאות את רצונו שלו לראות את אביו, אלא רק למען הסב נחת רוח לאביו.

3 ונראה להבין זאת עפ"י מה שנתבאר במקום אחר (מאמר מו), בגודל הענין של "שלימות המעשה", כי חיוב מיוחד הוא שמעשה מצוה יעשה בשלימות ללא פניות אחרות, והיינו שתעשה המצוה אך ורק לשם שמים ולא תהיינה לאדם שום כוונות ליהנות ממעשה המצוה, ויהיה מעשה המצוה קודש לד'. וגדולה מזו, כי העושה מצוה ואין כוונתו טהורה ו"נוטל לעצמו", עונשו תמור מאד. ובזה נתבאר גודל חטאם של נדב ואביהוא: "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" (שמות כד יא), והכוונה היא, שבעת שהיו עסוקים במצוה, והיו בדרגה גבוהה של "ויחזו את האלקים", היה אצלם גם בחינה של "ויאכלו וישתו", והיינו ש"נטלו לעצמם", והגם שמצבם נשאר בכל זאת מצב של "ויחזו את האלקים", אולם בעבור הבחינה של "ויאכלו וישתו" נענשו במיתה, והגם שה"נטילה לעצמם" היתה גם היא רוחנית, כמ"ש הרמב"ן שם דהיתה זו אכילה ושתייה של מצוה, מ"מ מכלל נטילה לא יצאה ועל כן נענשו ע"ז בעונש כה חמור.

4 ונתבאר שם שזהו החומר הנורא באיסור לקיחת ריבית, שנאמר בו (יחזקאל יח ג): "וחי לא יחיה" שאינו חי לתחיית המתים (עי' שמ"ר פל"א ו), כי בהנחת האדם גומל חסד עם חבירו ומלווהו בעת דוחקו, כיון שנטל ריבית הרי הוא נהנה מגמילות החסד שעשה ו"נוטל לעצמו", וזהו יסודו של האיסור, כי תמור מאד הוא לעשות מעשה מצוה ובתוך כך "ליטול לעצמו".

5 לכן הכניע יוסף בליבו את רצונו הגדול לראות את אביו, אף שרצונו היה כשר בתכלית, אולם כיון שסוף סוף "הוא" הרואה את אביו, שוב יש במעשה זה משום

ו" שהרגישו - היה בידם - היום הזה,

יד נתן להם - לאי האשרה - אליהו לעיני ה ושמנו של ל אליהו לך ידך [עיי"ש] דכתיב (איוב

ה היו יכולים לע"ז, זמכאן כחות שהם

היוצאת מן ידו יתקדש אליהו לידם. את חשבון

חשלי" פשת ורג

ויפל על ביו, וצריך מיותר, כי

לראות את ה, ככתוב:

13

מוסר

מאמר כה

שיחות

קו

"נטילה לעצמו", ואין המעשה נעשה כולו לשם מצוה, ומעורב בו שמץ של נגיעה עצמית, ולכן הקפיד יוסף לעלות ולהתראות עם אביו בכוונה יחידה להיות "נראה אל אביו".

וכשנתבונן בהנהגת יוסף, נמצא כי נהג במקום נוסף בהנהגה זו, כי הנה נאמר "ויכר יוסף את אחיו" (בראשית מב ח), וברש"י בשם המדרש: "כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם", ויש לתמוה, שלכאורה לא מצינו שריחם עליהם, ואדרבה דיבר עמם קשות ואמר להם "מרגלים אתם".

אכן נראה, שהטעם שדיבר עמם קשות, היה כדי שיכירו בחטאם וישובו בתשובה שלימה, ולא משום נקמה ת"ו, אלא שמ"מ בטבע הדברים לא ימלט מלהתלוות למעשה חשבון כלשהו של נקמה, אולם יוסף נזהר מאד שיהיה לבו נקי מפניה זו, ואף כי "מתוקה הנקמה" (כלשון המס"י פ"א) היה לבו נקי מרגש כלשהו של נקמה, וזהו שהעיד עליו הכתוב ואמר: "ויכר יוסף את אחיו", שאף בשעת דבריו הקשים הרגיש כלפיהם רגש אחוה גמור, ולא היה מעורב במעשיו שום צל של הנאה, וכל לבו היה רק לשמים כדי שישובו בתשובה.

והנה ודאי שמטבע הדברים אין זה פשוט כלל שלא ליהנות במצב כזה, אך כיון שמעשה מצוה חייב להעשות באופן שלא יטול העושה לעצמו מאומה, ורק אז יחשב המעשה למעשה שלם, נתאמץ יוסף להחיות בלבו אך ורק רגשי אחוה, בכדי שלא יהנה מן המעשה כלל.

וכן מצינו בשמשון, שעליו נאמר (שופטים טז כח): "ויקרא שמשון אל ד' וגו' זכרני נא וחזקני נא אך הפעם וגו' ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים", וברש"י: "זכרני נא", זכור כ' שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום (סוטה י א). "אחת מעיני" ושכר שניה הנח לי לעוה"ב וכאן פרע לי שכר עין אחת", יעו"ש. הנה שמשון התפלל שתנתן לו נקמת אחת מעיניו מפלשתים, נקמה שהיתה שווה לשכר המגיע לו בעוה"ב עבור עינו. וממה שהזכיר שמשון בתפילתו "ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום", משמע שאילו היה אומר לאחד מהם העבר לי מקל לא היה זוכה לנקמה מפלשתים, והטעם בזה, כי אילו היה מקבל טובת הנאה, ואפילו בצורה קלה כזו, שהיה אחד מעבירי לו מקלו ממקום למקום, שוב מכלל "נוטל לעצמו" לא יצא, ואז אע"פ ששפט את ישראל עשרים שנה, ואמרו חז"ל "שדן את ישראל כאביהם שבשמים" (סוטה שם), מ"מ כיון שנהנה מאחד מישראל פעם אחת בכל התקופה הארוכה, כבר איבד את זכותו לראות בנקמתו מפלשתים.

והנה, כי
את המעשה
חמור.
גם דבר
(בראשית לט
ולסלסל בשע
הדוב, מיד "
מתאבל, ההנ
הדוב.
מהות ו
אחר, כי עונ
בצורה בזויה
בו את אשת
והתבאו
פסיעות יפיו
דקדקה יותר
ישרים" (פס"י
נראה שודאי
נענשה על
דבריהם שי
כי הנוטל "
עליה לישב
מי שהוא
ט), ביארו
הכל, אולם
ונתנים לו
וכענ
ובנותיק י
ובאשת ר
והנה אחו
עיניו בא
גודל התו
העונש ע
את הכל
המכוון.

6